

Jakub KALIVODA, *Dar v symbolické komunikaci šlechtické společnosti českých zemí počátkem novověku*, České Budějovice 2023, Historický ústav Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, diplomová práce, 86 s.

Posudek oponenta diplomové práce

Jakub Kalivoda v předloženém pojednání navázal na svou bakalářskou práci, v níž se neotřelým a na české prostředí inovativním způsobem zamyslel nad symbolickým významem zvířecích darů v každodenní komunikaci konkrétního šlechtice na prahu novověku, v tomto případě Jindřicha staršího ze Švamberka, a jeho blízkého i vzdáleného sociálního okolí. V diplomové práci ve svých výzkumech dále pokračoval a zaměřil se na postžení kompletní škály darů, jimiž se obdarovávaly osoby ve šlechtické společnosti českých zemí počátkem novověku. V časově náročné heuristické fázi svého výzkumu našel celkem 1166 dopisů dotýkajících se darů. Vedle editovaných souborů epistolografie urozených jedinců rovněž zkoumal další doposud nevydané listy uložené ve Státním oblastním archivu Třeboň. Stranou pozornosti neponechal ani soudobou diskurzivní literaturu, která tematizovala význam darů, rostlin a živočichů (F. Bacon, B. Balbín, B. Castiglione, J. Dubravius, T. Hájek z Hájku, P. A. Mattioli, L. A. Seneca). Na tomto místě je třeba vyzdvihnout především vynikající jazykovou výbavu Jakuba Kalivody, jenž vedle domácí odborné literatury velmi zevrubně pracoval také s anglickými a německými tituly, přičemž nevynechal ani po jazykové stránce mimořádně náročnou teoretickou literaturu.

Za velmi přínosný považuji již samotný úvod práce, v němž se mimo jiné pokusil veskrze interdisciplinárně – za pomoci antropologické, filozofické a sociologické literatury – (a musím říct, že velmi zdařile) teoreticky ukotvit význam darů napříč jednotlivými dějinnými údobími a kulturami (P. Bourdieu, N. Z. Davis, J. Derrida, M. Godelier, A. Gurevič, S. Kettering, C. Lévi-Strauss, M. Mauss). V souladu se současnými moderními metodologickými trendy chápe dar jako ritualizovaný prostředek symbolické komunikace nejen ve šlechtické společnosti na prahu novověku, prostřednictvím něhož lze proniknout do jejího myšlenkového světa a poznat její (ne)každodenní život. Díky tomu mohl v dalším výkladu získat odpovědi na základní otázku, z jakého důvodu si urozené osoby předmoderní doby posílaly a vyměňovaly dary, a sestavit pomyslnou hierarchii darovaných předmětů. Zásadní úlohu v tomto ohledu hrály sociální vazby mezi dárcem a obdarovaným, které autor zkoumal na půdorysu vzájemných klientelských vazeb, respektive konceptu „dobrého přátelství“. Stranou pozornosti neponechal ani sémantickou analýzu pojmů spjatých s vyjádřením výše uvedených vazeb v dobových dopisech urozených osob.

Připomínky k práci jsou spíše věcného rázu. První se týká chronologického vymezení tématu, s tím spojeného názvu pojednání a použité literatury. Z obsahové náplně práce je na první pohled zřejmé, že se autor zaměřil především na předbělohorské období, s určitým přesahem do následující epochy. V tomto ohledu proto může být slovní spojení „počátkem novověku“, které použil v názvu práce, poněkud zavádějící a dostat ho do určitých potíží. V domácí i zahraniční literatuře pro předbělohorské období se autor s naprostým přehledem orientuje. Na některých místech však používá práce Z. Kalisty a P. Vokáčové o Humprechtu Janu Černínovi z Chudenic a barokní šlechtě z českých zemí. I ty se samozřejmě zabývají tématy časově spadajícími do „počátku novověku“ a je dobře, že je autor zná. Ovšem ve vztahu ke šlechtickému prostředí existuje další, poměrně obsáhlá literatura, která se zabývá šlechtou v tomto – barokním – údobí (A. Catalano, J. Hrbek, J. Kubeš, P. Mařa, R. Smíšek, A. Valenta a další); s ní však Jakub Kalivoda nepracuje. Někteří z výše uvedených historiků se ve svých pojednáních navíc dotkli témat, jimž se autor věnuje v předložené diplomové práci (kupříkladu komunikace a komunikačních sítí raně novověkých velmožů z českých zemí, konceptu symbolické komunikace a jiných). S tím se také úzce pojí můj dotaz. Jakub Kalivoda ve své práci používá termín „česká šlechta“. Zajímalo by mne, co si pod tímto slovním spojením ve vztahu k „počátku novověku“ představuje?

Rovněž si dovolím poněkud poupravit tvrzení autora, že „[v] korespondenci českých raně novověkých šlechticů se však nikdo klientem ani patronem nenazýval“ (s. 25). Zde bych odkázal na práce Lucie Storchové o humanistické učenecké komunitě v českých zemích v 16. a na počátku 17. století. Její členové vystupovali ve vztahu k mecenášům ze šlechtického prostředí výhradně jako jejich klienti a v korespondenci (mnohdy latinské) i vydaných dílech (především v předmluvách) se jako jejich klienti také výslovně označovali. Totéž se týká výrazu patron, který se ve šlechtické korespondenci používal poměrně často. Různým sémantickým odstínům uvedeného termínu v korespondenci Ferdinanda z Ditrichštejna věnoval ve své knize o dvorské kariéře Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I. jednu kapitolu autor tohoto posudku.

Ačkoliv je práce psána svěžím jazykem, který se vyznačuje přesnou větnou skladbou a jasnou výpovědí, tento veskrze příznivý dojem nepatrně kazí poměrně časté nefunkční opakování slov a několik prohřešků proti syntaktickým normám současného českého jazyka (s. 8, 9, 17). Mnohem větší pozornost by si zasloužila kontrola poznámkového aparátu a především Seznamu použitých pramenů a literatury. V prvním případě jsem nepochopil, podle jakého klíče autor pojednání používá zkrácené citace. Po první, úplné citaci, dále v poznámkovém aparátu někdy následují zkrácené citace, jindy naopak úplné citace a posléze

se autor opět vrací ke zkráceným citacím. Seznam použitých pramenů a literatury považují vzhledem k předchozímu vynikajícímu textu za vyloženě odbytý. U časopiseckých a sborníkových studií mnohdy chybí jejich stránkový rozsah, mezery mezi pomlčkami a následujícími slovy, místo a rok vydání. Jiný problém představuje v současnosti odborný časopis *Opera historica*. Autor leckdy nezohledňuje (a to i v předchozím poznámkovém aparátu), že nejprve šlo o sborník, který se odborným periodikem stal až v roce 2015.

Uvedené připomínky slouží především jako možné podněty pro autora. Rozprava přináší množství nových cenných vědeckých poznatků o myšlenkovém světě a (ne)každodenním životě šlechty v českých zemích v předbělohorském období. Je výsledkem samostatného badatelského úsilí, obrovské péle, vynikající jazykové výbavy, vyvrátého intelektu a v neposlední řadě rovněž talentu k odborné práci. Dobře zvolené téma dokázal autor uchopit po stránce heuristické a metodologické neotřelým a velmi náročným způsobem. Předložené pojednání nepochybně zcela vyhovuje nárokům kladeným na tento stupeň kvalifikační práce a v některých ohledech je překračuje. Proto diplomovou práci Jakuba Kalivody jednoznačně doporučuji k obhajobě a navrhuji ji klasifikovat stupněm **v ý b o r n ě**.

Borovany 2. 6. 2023

doc. PhDr. Rostislav Smíšek, Ph.D.